

Özbəkistan görüşləri: ənənələr və vəzifələr

Anar

Azərbaycanın Xalq yazıçısı

Avqustun 6-da Özbəkistan Yazıçılar İttifaqının dəvətilə mən və dramaturq Firuz Mustafa Beynəlxalq konfransda iştirak etməyə Daşkəndə yola düşdük.

İki saat sürən uçuşdan sonra İslam Kərimov adına Beynəlxalq Hava Limanında bizi Özbəkistan Yazıçılar İttifaqının sədri, Xalq şairi Siracəddin Seyyid, Prezident Aparatı Mədəniyyət şöbəsinin müdiri, yazıçı-tərcüməçi Məmmədqul Həzrətqulov və başqaları qarşıladılar.

Konfrans “Klassik və çağdaş özbək ədəbiyyatının öyrənilməsinin aktual məsələləri və özbək ədəbiyyatının dünyada tanınması” mövzusunda həsr olunmuşdu.

Bəri başdan deyim ki, çox vacib bir problemə həsr olunmuş beynəlxalq konfrans son dərəcə yüksək səviyyədə təşkil edilmişdi. Açıış toplantısından sonra beş seksiya üzrə işləyən konfransda Türkiyədən (İmdat Afşar və başqaları), İrandan (Hüseyn Düzgün), Misirdən, Hindistandan, Əfqanıstandan, Yaponiyadan, Cənubi Koreyadan, Rusiyadan (“Roman-qazeta”nın baş redaktoru Yuri Kozlov, “Literaturnaya qazeta”nın redaktor müavini Anastasiya Yermakova), Ukraynadan, Belarusdan, ABŞ-dən, Kanadadan, Fransadan, Almaniyadan, Hollandiyadan, İsveçdən, Qazaxıstandan, Qırğızıstandan, Türkmənistandan, Tacikistandan, Latviyadan, Litvadan, Azərbaycandan (Firuz Mustafa) gələn qonaqlar müxtəlif seksiyalarda məruzələrlə çıxış etdilər.

Açıış toplantısını Özbəkistan Yazıçılar İttifaqının sədri Siracəddin Seyyid aparırdı. Özbəkistan prezidenti Şövkət Mirziyayevin konfransa təbrikinə Ali Məclis Senatının sədri N.Yuldaşov oxudu. Sonra YUNESKO-nun Özbəkistandakı nümayəndəsi Dender Badarç, mən, Qazaxıstan Yazıçılar İttifaqının sədri Uluqbek Yesdueletov, Tacikistan Yazıçılar İttifaqının sədri Nizom Kosim çıxış etdik.

Mən Azərbaycanla qardaş Özbəkistanın əsrlərin dərinliklərinə gedən mədəni, ədəbi əlaqələrindən, böyük Nəvaiyə Bakıda heykəl ucaldılmasından danışdım. Beynəlxalq siyasi aləmdə Özbəkistanın daima ölkəmizin haqq işini müdafiə etməsinə görə təşəkkürümü bildirdim və Yazıçılar Birliyinin Əlişir Nəvaiyə həsr olunmuş Xüsusi buraxılışı haqqında məlumat verib, Senatın sədri, cənab Yuldaşovdan bu nüsxəni Özbəkistanın hörmətli prezidentinə çatdırmasını xahiş etdim. O, bu işi məmnuniyyətlə edəcəyini bildirdi.

Açıışdan sonra Əlişir Nəvainin abidəsinə əklillər qoyduq və böyük şairin adını daşıyan Özbək Dili və Ədəbiyyatı Dövlət Universitetində görüşümüz oldu. Özbək dostlarımız iftixarla deyirdilər ki, əvvəllər özbək dili və ədəbiyyatı universitetlərdə bir fakültə çərçivəsində tədris edilirdisə, indi bu fənlər üzrə ayrıca Dövlət Universiteti fəaliyyət göstərir.

Sonra Özbəkistan Yazıçılar İttifaqına yollandıq. Bu təşkilat son illərdə xüsusi tikilmiş ikimərtəbəli, yaraşığı binada yerləşir. Ən müasir avadanlıqla və cihazlarla təmin olunmuş binada Yazıçılar İttifaqından başqa onun aylıq dörd jurnalı və həftəlik qəzetinin redaksiyaları, eləcə də “İcad” və “İlham” fondları yerləşir. Hamısı da dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilir. Amma fondların əlavə gəlir mənbələri də var. Yazıçılar İttifaqı, yazıçıların sosial təminatı və adıçəkilən fondların maddi vəziyyəti haqqında bir qədər sonra danışacam. Yazıçılar İttifaqındakı görüşdə mən Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin işi haqqında, təşkilatımıza dövlət qayğısı haqqında danışdım. Mərhum prezidentimiz Ulu öndər Heydər Əliyevin ədəbiyyata xüsusi münasibətini xatırlatdım. 1993-cü ildə H.Əliyev yenidən hakimiyyətə gələndən sonra həm Yazıçılar Birliyinin, həm də onun ədəbi orqanlarının dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilməsi haqqında, Azərbaycanın ən yüksək “İstiqlal ordeni”ni ilk olaraq yazıçılara – Bəxtiyar Vahabzadəyə, Xəlil Rzaya, Məmməd Araza təqdim etməsi haqqında danışdım.

Hörmətli Prezidentimiz İlham Əliyevin Tərcümə Mərkəzimizin də büdcəyə salınması barədə qərarı, yazıçılara ev tikməyə sahə ayrılması, kitabların latın qrafikasıyla nəşr olunması haqda sərəncamı, binamızın əsaslı təmirinə ayırdığı vəsait, hər il otuz yazıçıya ayda 300 manat, iyirmi gənc

yazıçıya ayda 200 manat məbləğində təqatü verilməsi, 2014-cü ildə təşkilatımızın 80 illiyi və qurultayımızın çoxlu əcnəbi qonaqların iştirakıyla yüksək səviyyədə keçirilməsinə göstərdiyi yardım, jurnalistlərin tikilmiş evlərdə mətbuat sahəsində çalışan bir sıra yazıçıların da mənzillə təmin olunması – ədəbiyyatımıza dövlət qayğısının bariz örnəkləridir.

Özbəkistan Yazıçılar İttifaqının sədri Siracəddin Seyyid və mən ədəbi əlaqələrimizin daha da genişləndirilməsi barədə memorandum imzaladıq. Memorandumda qarşılıqlı tərcümələrə, görüşlərə, mətbuat orqanlarımızda ədəbiyyatlarımızdan nümunələrin dərc olunmasına, ədəbi-bədii müsabiqələrin keçirilməsinə, kitab mübadiləsinə aid maddələr daxildir.

İttifaqdakı tədbirdən sonra böyük Nizaminin abidəsinə əklil qoyduq və onun adını daşıyan Ali məktəbdə görüşümüz oldu. Mən çıxışında dedim ki, bu gün iki dahinin – Nizaminin və Nəvainin abidələrinə əklil qoyub, onların adlarını daşıyan təhsil ocaqlarında görüşlər keçirdik. Deməli, çox əsrlər qabaq olduğu kimi, bu gün də Nizami və Nəvai bizim ədəbi və əbədi qardaşlığımızın rəmzləridir. Nəvai Nizami “Xəmsə”sindən ruhlanaraq türk – çağatay – qədim özbək dilində öz orijinal “Xəmsə”sini yaradıb, gəncəli ustadının adını hörmətlə andığı kimi, Füzuli də öz “Leyli-Məcnun”unu doğma Azərbaycan türkcəsində qələmə alarkən, özbək dahisini ehtiramla xatırlayıb. Bu yaxınlarda bitirdiyim “Üç Leyli və üç Məcnun” esemdə məhz bu dahilərin yaratdıqları üç poemadan bəhs olunur. Azərbaycanda Nəvainin əsərlərindən başqa, son zamanlar “Baburnamə” də dilimizə çevrilib. Cavid, Cavad, Müşfiq kimi Stalin repressiyalarının qurbanı olmuş Çulpandan bu günün ən gənc şairlərinə qədər özbək müəlliflərin əsərlərindən ibarət Antologiya Bakıda bu günlərdə çapdan çıxıb.

Özbəkistanda başqa klassik və müasir yazıçılarımızla bir sırada mənim də dörd kitabımın çıxması, müxtəlif qəzet, jurnal və almanaxlarda yazılarımın dərc olunması, vaxtilə Mukimi adına Teatrda “Qaravəlli” pyesim əsasında özbək bəstəkarı Kələntərovun yazdığı “Zəncir” musiqili komediyasının uğurla tamaşaya qoyulması, şübhəsiz, məni sevindirməyə bilməzdi.

Bu yaxınlarda rəhmətə getmiş tərcüməçim Usman Kuçkoru xatırladım və başqa çevirimçilərimə ən dərin təşəkkürümü bildirdim. “Dantenin yubileyi” povestim özbək dilində iki müxtəlif tərcümədə, “Gürcü ailəsi” üç müxtəlif tərcümədə nəşr edilib. Amma bilmirdim ki, “Dantenin yubileyi”ni çevirən Məmədqul Həzrətqulov, həm də bu povest əsasında yaranmış televiziya tamaşasının və radio tamaşasının müəllifidir. Bütün səfər boyu məni öz məşinində gəzdirən və Səmərqəndə səfərdə müşayiət edən Məmədqula da çox minnətdaram. Yeri gəlmişkən, mənə bağlı olduğu “Göy göl” kitabı Azərbaycana həsr olunub və biz də hökmən bu əsəri dilimizə çevirməliyik.

Dostluq əlaqələrimizdən, bu sahədə görülməli gələcək işlərimizdən Daşkənd televiziyasına və “Özbəkistan adabiyotu və sənəti”, “Hurriyat” qəzetlərinə verdiyim geniş müsahibələrdə bəhs etdim.

Nahar fasiləsindən sonra seksiyaların işi başlandı.

Firuz Mustafa ikinci seksiyada “Müstəqillik dövründə Azərbaycan-özbək ədəbi əlaqələrinin mühüm aspektləri” mövzusunda, mən beşinci seksiyada “Üç Leyli, üç Məcnun” temasında çıxışlar etdik. Bizim seksiyada çıxış edən görkəmli özbək yazıçısı Erkin Əzimin mənim haqqımda xoş sözlərinə, redaktə etdiyi “Təfəkkür” dərgisində “Ağ qoç, qara qoç”u çap edəcəyini deməsinə görə ona da təşəkkür etdim.

Səhəri gün, ayın 8-də iti sürətli qatarla Səmərqəndə yola düşdük.

Altmışıncı illərin sonunda, Daşkənddə keçirilən Asiya-Afrika ölkələri kinofestivalında iştirak etdiyim zaman Səmərqəndə də getmişdim. O festival günlərində məşhur özbək kinorejissoru Şöhrət Abbasovla tanış olmuşduq, çox sonralar onunla Türkiyədə də görüşmüşdük. Şöhrətin bir neçə ay öncə dünyasını dəyişdiyini biləndə də, şəxsən tanıdığım tacik şairi Mömin Kanaotun da bu yaxınlarda rəhmətə getdiyini eşidəndə də Sergey Yesenin misraları yadıma düşdü.

*Mı teper uxodim ponemnoqu
v tu stranu, qde tiş i blaqodat
Mojet i mne skoro na doroqu
brennie pojitki sobirat*

*(Xoş, sakit dünyaya yollanmaq üçün
yavaş-yavaş tərk edirik aləmi.
Bəlkə lap yaxında yola çıxmaqçün
mən də yığışdırım şələ-şüləmi.)*

Azı əlli il bundan qabaq gördüyüm Daşkənd, Səmərqəndlə indiki şəhərlər arasında zəmin-asi-man fərq var. Daşkənd də, Səmərqənd də heyrətamiz şəkildə dəyişib, yeniləşib, daha da gözəlləşib, abadlaşblar. Qədim memarlıq abidələriylə dünyanı heyran qoyan Səmərqənd bu abidələri göz-bəbəyi kimi qoruyub saxlamaqla tamamilə yeni, müasir şəhər kimi də cilalanıb. Özbəkistana ilk səfərimdən Daşkənd xatirimdə daha çox yaşıllıqlar – parklar, bağlar şəhəri kimi qalmışdı. İndi bütün bu parkların, bağların bolluğuyla bərabər, bir-birindən orijinal binalara, geniş xiyabanlara da heyran olursan. Bir də ki – Dəmir yol vağzalından Yazıçılar İttifaqının binasına hər yerdə əkilmiş və zövqlə yerləşdirilmiş əlvan güllər, çiçəklər adamın gözünü oxşayır. Gen kölgəli, qol-budaqlı ağaclar, rəng verib-rəng alan güllüyün rayihələri, fəvvarələrin fişiltısı, arxların şırıltısı qırx neçə dərəcə istini hiss etməyə qoymurlar.

Səmərqənddə, əlbəttə, ilk növbədə misilsiz memarlıq abidələrinə baş çəkdik.

Özbəkistanın ilk prezidenti İslam Kərimov Səmərqənddə anadan olub. Daşkənddə məşhur Reqiştan Meydanının yaxınlığında heykəli ucalsa da, öz vəsiyyətinə görə, ölkənin paytaxtında deyil, Səmərqənddə, qədim məscidin yanında dəfn olunub. Bu vəsiyyətin yerinə yetirilməsi üçmərtəbəli binanın damına çıxmaq deməkdir və ona görə ziyarətə gələnlər – elə mənim kimi yaşlılar müəyyən çətinliklə qarşılaşırlar. Bakıda Nəvainin heykəlinin açılışında hörmətli Prezidentimiz İlham Əliyev bizi də İslam Kərimova təqdim etmişdi. Onun haqqında bildiklərimə və eşitdiklərimə görə bu üç mərtəbəni qalxmağı özümə borc bildim.

Özbək dostlarımız İ.Kərimovun qürurlu xasiyyətindən danışdılar. Sovet İttifaqının son dövrlərində Moskvada hansısa yüksək zirvə toplantısında Kərimov bir az gecikərək daxil olanda Mixail Qorbaçov rişxəndlə: vot eşe odin prezident izvolil poyavitsya (bir prezident də təşrif buyurdu) – deyir və kobudcasına əlavə edir: - bunları öz xoşuna qoysan, hərəsi özünü bir padşah elan edər.

İslam Kərimov əlindəki iclasın gündəliyini göstərərək: - Mən bu gündəlikdə göstərilən məsələlərin müzakirəsi üçün gəlmişəm, gündəlikdə Kərimovun müzakirəsi məsələsi yoxdur - deyib iclası tərk edir.

Bu söhbətin nə qədər həqiqətə uyğun olduğunu bilmirəm, amma İslam Kərimovun qürurlu, necə deyirlər, “qabağından yeməyən” şəxsiyyət olması barədə çox eşitmişəm. Danışrlar ki, YUNESKO-nun Baş katibi Frederik Mayor Səmərqənddə Uluqbəy rəsədxanasını ziyarət edərkən deyib: - Uluqbəyin riyazi kosmik hesabları ilə tanış olan alimlər təəccüblənir ki, onlar müasir kompüterlərin göstərdiyi rəqəmlərdən çox az fərqlənir. Uluqbəyin hesablamalarında cüzi bir yanlışlıq var. İ.Kərimov F.Mayora: - Cüzi yanlışlıq Uluqbəyin verdiyi rəqəmlərdə yox, müasir kompüterlərin hesablamalarında ola bilər – deyir. Sonralar Frederik Mayor Özbəkistan təəssüratlarından yazarkən, Kərimovun bu düzəlişini xatırlayıb onu əsl vətənpərvər adlandırır.

Uluqbəyin rəsədxanası da, mədrəsəsi də, ümumən dövlət xadimi kimi fəaliyyəti də doğrudan möcüzədir. Əmir Teymurun istəkli nəvəsi Uluqbəy (hətta bir əfsanəyə görə uşaqlıqda babasının həyatını da xilas edib) hökmdar kimi də öz vəzifəsini icra edib, özünün tikdirdiyi rəsədxanasında da kainatın sirləriylə uğraşmış. Rəsədxananı da gördük, qarşısındakı Uluqbəy muzeyində o dövrün astronomik cihazları ilə tanış olduq.

Nəvədən sonra böyük babasının son mənzilinə – məzarına yollandıq. Gur Əmir, yəni Əmir Teymurun goru-məzarı əzəmətli, yüksək gümbəzli bir tikilidir. Tam Şərq üslubunda inşa olunubsa da, nədənsə, mənə Parisdə Napoleonun Əlillər evindəki qəbrini xatırlatdı – eyni əzəmət, möhtəşəmlik, eyni əbədi hökmranlıq iddiası...

Əmir Teymurun oğulları – Şahrux və Azərbaycanda pis ad çıxarıb öldürülmüş “Maran şah”, yəni İlan şah kimi tanınan Miran şah, Uluqbəyin və başqa nəvələrinin məzarları ən alt qatda, zirzəmidədir. Turistlərin gördükləri məzar daşları isə onların üst qatda təkrarıdır. Əmir Teymurun bahalı daşdan tünd rəngli məzar daşı başqa qəbirlərdən fərqlənir. Rəvayətə görə, Əmir Teymur: - Məbadə, mənim məzarımı açsınız, – deyib, – yoxsa, fəlakət baş verər. Sovet arxeoloqları bu vəsiyyəyə məhəl qoymadan 1941-ci il iyunun 21-də Teymurun məzarını açılar. Səhərişi gün müharibə başlayıb və bu prosesi çəkən operator cəbhədə qıçını itirib, Teymur kimi axsaq qalıb. Bu məzarı açmaq prosesini lentə alan başqa bir operator - Malik Kayumov doxsan neçə yaşında vəfat edib.

Böyük tarixi şəxsiyyət Əmir Teymur nə sovet dövründə təqdim olunduğu kimi yalnız qəddarlıqıyla ad çıxarmış zülmkar, nə də indiki zamanda bəzən ifrat idealizə edilən hökmdar olub. Bütün sahibi-ixtiyarlara mənsub olan cəhətlər-təkəbbür, qəddarlıq, küllü-aləmə hakim kəsilmək iddiası ona da xas idi. Məgər Makedoniyalı İsgəndər, ya Yuli Sezar belə deyildilər? Amma bununla bərabər, elmə, şeirə, sənətə həssas, qayğıkeş münasibəti, Səmərqəndi və başqa şəhərləri misilsiz memarlıq abidələri ilə əbədiləşdirməsi də Teymurun tarixdə müsbət işarəsilə qalacaq əməllərindəndir. Teymurun alimlərə, şairlərə, sənətçilərə verdiyi önəmlə bir sırada indiki təbirlə desək, dini tolerantlığı da diqqəti çəkir.

Səmərqənddə sivri bir dağın döşündə Müqəddəs Daniel, yaxud Xacə Daniyar adlı övliyanın məzarı var. Kimsə buranı doğrudan da Əmir Teymurun əmrilə övliyanın Bağdaddan köçürüldüyü məzarı sayır, kimsə Bağdaddan onun məzarından bura ancaq torpaq gətirildiyini deyir. Qərribə odur ki, bu məzarla bağlı əfsanələr bizim günlərdə də yaranır. Məzarın yanında bitən ağac quruyurmuş. Guya Rusiya patriarxi Aleksii bura gəlib su səpəndən sonra ağac yenidən dirçəlməyə başlayıb. Dağın ətəyində suyu Laçının, Şuşanın bulaqları kimi sərin və şirin bir bulaq da var. Yenə də əfsanəyə görə bu bulaqdan su içən ürəyində niyyət tutmalıdır. İsraildə, Qüdsdə Ağlaşma (Göz yaşı) divarında niyyətim yazıb daşların arasına qoyduğum kimi, Səmərqənddəki bulaqdan su içəndə də ürəyimdə tutduğum niyyətin - Qarabağımızın, bütün başqa işğal olunmuş torpaqlarımızın tezliklə azad olunması arzumun tezliklə baş tutmasını istədim.

Səmərqənd doğrudan da açıq səma altında unikal memarlıq muzeyidir. Beləşəhər-muzey kimi onu dünyada bəlkə yalnız Romayla müqayisə etmək olar. Reqistan Meydanı dəqiq ölçülüb-biçilmiş miqyaslarına görə məşhur meydanlarla – Romada Müqəddəs Pyotr, Peterburqda Senat, Parisdə Etual (Ulduz) meydanlarıyla müqayisə oluna bilər.

Reqistan qumluq deməkdir və bu meydan üç tərəfdən ecazkar binalarla əhatə olunub, dördüncü tərəfdənsə giriş və baxış üçün açıqdır. Bu açıq yerdən baxanda sol tərəfdəki bina Uluqbəy mədrəsəsidir. Mədrəsənin dörd tərəfdən divarlarla əhatə olunmuş daxili sahəsi Avropa şəhərlərində, özəlliklə ispan memarlığında geniş yayılmış patio-daxili həyətləri xatırladır, amma təbii ki, Uluqbəy mədrəsəsindəki həyət daha çox genişdir.

Reqistan meydanının dördüncü, açıq tərəfində, pillələrin üstündə skamyalar düzülür və vaxtaşırı burda musiqi festivalları keçirilir. Ağpaltarlı gəlinlər nişanlılarıyla, ərllərlə bura gəlib Reqistan Meydanının fonunda şəkil çəkdirirlər.

Səmərqəndin başqa məşhur abidələri sırasında Bibi xanım məscidi, Şahizində (əbədi yaşar şah) nekropolu da dünyaca məşhurdurlar. Şahizində məzarlığını memarlıq incilərlə bəzəyən ustalar sırasında azərbaycanlılar da olub.

Səmərqənddən ayrılıb sürət qatarıyla Daşkəndə yollanırsınız, iki saatdan sonra çatırıq. Axşam qaldığımız beşulduzlu “Site palas” otelinin açıq həyətinə Özbəkistan hökuməti adından ziyafət verilir. Gur və həzin səsləli kişi və qadın müğənnilər özbək musiqisi ilə bərabər, Rəşid Behbudovun, Edit Piafin, Frenk Sinatranın repertuarından mahnılar, Rossininin “Sevilya bərbəri”, Puççininin “Turandot” operalarından ariyalar ifa edirlər. Özbəkistan dövlətinin ayrılmaz hissəsi Qaraqalpaq respublikasından istedadlı gənc müğənni bizim Müslüm Maqomayevin repertuarından elə onun ifa tərzində iki mahnı oxuyur, sonra bizə yanaşır, tanış olur. Demə, Müslüm Maqomayev adına konkursda iştirak edib, birinci mükafata layiq görülüb. Onu təbrik edirik. Artıq yetərincə məşhur müğənni olduğu üçün haqqında lətifələr də söyləyirlər. Hansı bir konsertindəsə səhnədə oxuduğu zaman zəlzələ baş verir,

salondakı çilçırağ tərpnəməyə başlayır. Zəlzələdən xəbəri olmayan gənc müğənni qürurla: - Gördünüz mü, – deyir, – səsimin gücündən çilçırağ da əsməyə başladı.

Türkiyəli yazıçı və tərcüməçi, ədəbiyyatımızın sadıq dostu İmdat Afşarla görüşüb söhbətləşirik. Çox məmnunuq ki, neçə il əvəllərdə Türkiyə ilə Özbəkistan arasında yaşanan gərginlik aradan qalxıb, siyasi və mədəni əlaqələr gün-gündən daha da fəallaşır. Türkiyədə ümumtürk məsələlərilə bağlı toplantılarda Özbəkistan nümayəndələrinin olmamasını görəndə doğrusu, çox üzülürdüm. Özbəkistansız Türk dünyası tam deyil və Türkiyə də Özbəkistançün qardaş məmləkətdir. İmdat məni Cənubi Koreyadan gəlmiş türkoloq xanımla tanış edir. Xanımın adı İngenq, soyadı isə bircə hərfdən ibarətdir – O. Türkoloji təhsilini Seulda başlayıb, İstanbulda tamamlayıb, bir çox türk dillərini, o cümlədən, Türkiyə və Azərbaycan türkcələrini, özbək dilini bilir. Türk dünyasının bir çox bölgələrində olub, ən ucqar yerlərinə - Yakutiya-Saxa və Altaylara da səfərlər edib. Azərbaycana da gəlib. Universitetimizin müəllimi, yazıçı Vaqif Sultanlı ilə yaradıcılıq əlaqələri saxlayır. Xanım O. özbək dastanı “Alpamışla” Koreya eposu “Jumonq” arasında tipoloji analizə həsr etdiyi kitabını mənə bağışlayır. Alpamışın mənşəcə “Kitabi-Dədə Qorqud”dakı Alp Bamsıya (Beyrəyə) yaxınlığını nəzərə alsaq, bu, koreyalı türkoloqun bir növ bizim folklorumuza da müraciətidir. Madam O Azərbaycan ədəbiyyatına da maraq göstərir. Bizimlə bir təyyarədə Bakıya uçacağını və iyirmi gün şəhərimizdə qalacağını deyir.

Bakıya səhər saat 7-də uçmalıyıq. Hava limanına saat beşdə gəlirik. Səhərin belə erkən çağında Məmədqulun, Yazıçılar İttifaqının sədri Siracəddin Seyyidin bizi ötürməyə gəlmələrindən mütəəssir oluruq...

Yazımın əvvəlində vəd etdiyim məsələ barəsində – Yazıçılarla bağlı problemlər haqqında bir neçə kəlmə yazmaq istəyirəm. Biz hər zaman haqlı olaraq fəxr edirik ki, Azərbaycanda Yazıçılar Birliyi dağılmadı, parçalanmadı, jurnallarımız, qəzetimiz bağlanmadı. Axı, bir çox keçmiş sovet respublikalarında yazıçı təşkilatları ya dağılıb itdi, ya da Moskvada olduğu kimi, neçə yerə parçalandı, ədəbi nəşrlərin çoxu da ya çıxmır, ya da miskin vəziyyətdədir. Bütün bunlar həqiqətdir, amma xoş istisnalar da var. Belə istisnalardan biri də qardaş Özbəkistan imiş. Özbəkistanda da Yazıçılar İttifaqı fəaliyyətini dayandırmayıb, parçalanmayıb, ədəbi nəşrlərini nəinki qoruyub, hətta artırıb. Otuz üç milyonluq Özbəkistan on üç vilayət və bir Qaraqalpaq respublikasından ibarətdir. Hər vilayətdə Yazıçılar İttifaqının altı nəfər ştatı olan bölmələri var və bölmə rəhbərlərinə yüksək maaş və idarə avtomobili verilir. Bundan başqa, hər vilayətin hakimi (icra başçısı) yazıçılara himayədarlıq şurasına rəhbərlik edir. Qaraqalpaq respublikasında isə öz Yazıçılar ittifaqlarının imtiyazları daha böyükdür. Yazıçıların Həmid Əlimcan adına Yaradıcılıq evindən başqa, ölkənin daha iki bölgəsində yaradıcılıq evləri tikilir. Daşkənddə yazıçılar üçün ayrılmış sahədə hərəsi 120 mənzilli iki yaşayış binası dövlətin hesabına tikilir. Mənimçün maraqlı məlumatlardan biri də keçmiş ədəbiyyat fondu saydığı iki müasir fondun – “İcad” və “İlham” fondlarının maliyyələşdirilməsi idi. “İcad” fondu yalnız yazıçılara, “İlham” fondu digər sənət sahələrində çalışanlara xidmət edir. Hər iki fondun gəlirləri qismən dövlət büdcəsindən, qismən sponsorların yardımlarından, qismən də bütün nəşriyyatlarda (həm dövlət, həm özəl nəşriyyatlarda) çap olunan yazıçı kitablarından ayrılan müəyyən faizlərdən yaranır. Nəşriyyatların bu faizləri ödəməsi qəbul olunmuş qanunla tənzimlənir. Belə ödənişlərsiz heç bir nəşriyyat lisenziya ala bilməz. Bu təcrübədən bizim də istifadə etməyimiz barədə düşünməyə dəyər.

1991-ci ildə Əlişir Nəvai parkında müasir özbək yazıçılarından Abdulla Qəhharanın, Aybekin və başqalarının heykəlləri ucaldılmışdı. Özbəkistan Yazıçılar İttifaqının, Mədəniyyət Nazirliyinin, İncəsənət Akademiyasının təkliflərinə əsasən, daha üç məşhur şairin – Həmid Əlimcanın, onun həyat yoldaşı şairə Zülfüyyə xanımın, Qafur Qulamın şəhərin ayrı-ayrı bölgələrində qoyulmuş heykəlləri də bu Ədiblər Xiyabanına köçürülmüşdür. Hazırda bu xiyabanda Xalq şairləri Erkin Vahidovun və Yazıçılar İttifaqının sabiq sədri Abdulla Arifovun da heykəlləri qurulur. Bu xiyabanda mənəviyyat dərsləri, oxucularla, ilk növbədə, gənclərlə yazıçıların görüşlərinin təşkil olunması, turistlərin özbək ədəbiyyatının görkəmli xadimlərilə tanış olması üçün şərait yaradılır. Bu məqsədlə Özbəkistan mədəniyyət və incəsənəti sərgi salonu Yazıçılar İttifaqının sərəncamına verilir.

Yazıçılar İttifaqının nüfuzunun daha da yüksəlməsinə yönəlmiş bütün bu tədbirlər haqqında Prezident Şövkət Mirziyayevin bir neçə müvafiq qərarı çıxmışdır. Qərarların icrası Baş nazir A.Aripova və Prezidentin Dövlət müşaviri, özü də tanınmış yazıçı olan X.Sultanova tapşırılmışdır.

Bir çox orta məktəblərə çağdaş yazıçıların adları verilmişdir və bu məktəblərdə yalnız adlarını daşdıqları yazıçıların yox, ümumiyyətlə, özbək ədəbiyyatının tədrisinə xüsusi yer ayrılır. Elə iştirak etdiyimiz beynəlxalq konfrans da özbək ədəbiyyatının dünyada tanındılmasına, araşdırılmasına, təbliğ olunmasına həsr edilmiş mühüm addım idi. Nəvai və Babur dühalarıyla, Mükimi, Həmzə Həkimzadə, Çulpan irsiylə zəngin olan özbək ədəbiyyatı həqiqətən də dünyada təbliğ olunmağa və tanınmağa layiqdir.

Dost, qardaş özbək yazıçılarıyla sıx yaradıcılıq əməkdaşlığımızı daha da inkişaf etdirmək isə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin öhdəsinə düşən şərəfli və vacib vəzifədir.